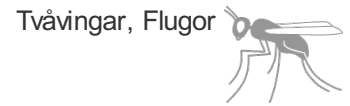

Ceriana conopsoides

Griffelblomfluga

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B2b(i,iii)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Diptera (tvåvingar), **Familj:** Syrphidae (blomflugor), **Släkte:** *Ceriana* (griffelblomflugor), **Art:** *Ceriana conopsoides* - griffelblomfluga (Linnaeus, 1758) **Synonymer:** *griffelsavblomfluga*

Kännetecken

En medelstor, getinglik art med mycket långt pannutskott och framtill mörka vingar. Förekommer sällsynt i Götaland och Svealand i anslutning till grova, ihåliga eller savande aspar och popplar.

Längd (exklusive pannutskottet) 10-15 mm. Ansikte brett och naket, med bred svart mittstrimma och breda svarta kinder samt däremellan gula sidostrimmor. Panna svart, hos hanen med en stor gul sidofläck längs vardera ögonkanten, hos honan med en gul fläck både vid ögonkanterna och bakom pannutskottet. Hanens pannvinkel trubbig (ca 120 grader). Antenner svarta, placerade på en tydlig antennisockel som övergår i ett långt smalt pannutskott vars längd motsvarar ansiktets höjd. Pannutskottets översida är ofta övervägande svart och dess undersida gul, ibland är dock hela utskottet gult. Det första antennsegmentet är smalt, det andra utåt konformigt utvidgat och det tredje konformigt avsmalnande. De båda yttre segmenten är lika långa, och tillsammans längre än det första. Antennborstet är mörkt och naket. Det är tjockt och tillspetsat samt ungefär en tredjedel så långt som tredje segmentet. Ögonen är nakna, hos hanen i främre halvan sammanstötande längs en sträcka som motsvarar pannans längd. Ryggskölden är svagt svartglänsande och punkterad med gula till bruna skuldror samt mycket kort (knappt synlig) ljus behåring. Ibland finns också en gul fläck på vardera sidan vid tvärsuturen (som ofta är gråpudrad). Ryggsköldens bakhörn (postalara calli) är brunfärgade. På sidoplåtarna finns en avlång, vertikal gul fläck som på bukplåtarna övergår i en horisontell fläck. Samtliga fläckar kan dock vara små eller saknas. Skutellen är svart med ett gult tvärband framtill. Bakkroppen är halvcylindrisk i tvärsnitt och punkterad. I synnerhet hos honan smalnar dess andra segment av framåt så att en "getingmidja" bildas. Tergiterna 2-4 och sterniterna 1-3 har ett gult band baktill. Dessutom finns ett gulvitt, i mitten avbrutet band framtill på tergit 1. Vingarna är lika bruna som vingmärket i främre halvan, och i den bakre delen finns en kraftigt skuggad längsribba. Svängkolvorna är gulvita. Benen är gula till gulbruna med en bred svart ring vardera på lår och skenben. Fötterna är mer eller mindre mörka på översidan.

Vid första anblicken är arten till både form och färg mycket lik stekellik savblomfluga *Sphiximorpha subsessilis*, som emellertid har antennerna placerade på en normalt formad antennisockel. Kronblomfluga *Doros profuges* har också en midjeformig bakkropp med gula teckningar, men är betydligt större och har korta runda antenner. Den sydeuropeiska arten *Ceriana vespiformis* har helt gul skutell.

Utbredning och status

Griffelblomfluga förekommer tämligen sällsynt i Götaland och Svealand. Dessutom finns enstaka fynd från Hälsingland. Sentida fynd kommer främst från östra delen av utbredningsområdet. I Norden finns den även i Finlands södra provinser. Världsutbredningen omfattar de flesta länderna i Europa och sträcker sig från Frankrike österut till Kaukasus samt västra och mellersta Sibirien. Arten förekommer även i Kina och Nordafrika. I England är den inte påträffad sedan början av 1800-talet.

Ekologi

Griffelblomflugan förekommer i gamla lövskogar med död ved av bok och ek. I Sverige utvecklas den numera dock troligen främst i asp *Populus tremula*. Flugorna är inte lätt att få syn på eftersom de förmodligen mest uppehåller sig högt upp i träden, och bara kortvarigt sätter sig på lägre belägna blad och blommor. De har setts vila på blad av blommande vildapel samt på savande ek och hästkastanj. Hanar har setts flyga upp och ned längs solexponerade tallstammar på sju till tio meters höjd. Ett flertal fynd av honor har gjorts i fönsterfällor placerade vid högt belägna håll i både levande och döda aspar, och ett enstaka fynd har dessutom gjorts i en fälla på en bränd björk. I Sverige besöker arten blommor av rundhagtorn *Crataegus laevigata*, palsternacka *Pastinaca sativa* och viden *Salix* spp. I Finland har arten dessutom setts besöka dill *Anethum graveolens* och morot *Daucus carota*. I Sverige varar flygtiden från början av juni till andra halvan av juli; i sydligare länder från maj till september. Larven har påträffats i fuktiga håligheter i, eller savflöden från alm *Ulmus glabra*, asp, bok *Fagus sylvatica*, ek *Quercus robur* och hästkastanj *Aesculus hippocastanum*. Larven liknar larverna inom släktet *Xylota*, men skiljer sig från dessa genom att den har behåring. Både förpuppning och kläckning har observerats.

I Småland har den påträffats på mycket grov asp med förekomst av aspraktbaggen *Descarpentriesina variolosa* (Huggert, pers. medd.). I Södermanland har den observerats i fälla vid en kvarlämnad asphögstubbe på ett hygge (Ahnlund 1996).

Hot

Bristande naturvårdshänsyn i samband med slutavverkning med borttagande av äldre aspar och andra lövträd är ett hot. Utrensning av gamla savande eller ihåliga lövträd i skogs- och parkmiljöer.

Åtgärder

Behåll savande ekar och andra gamla och skadade lövträd. Lämna kvar äldre aspar och andra lövträd i samband med slutavverkning. Skulle en del av kronan blåsa av efter avverkningen är detta troligen närmast en fördel för arten.

Övrigt

Namnngivning: *Ceriana conopsoides* (Linnaeus, 1758). Originalbeskrivning: *Musca conopsoides*. Systema Naturae, 10:e upplagan, 1: 590.

Etymologi: conopsoides = lik en *Conops*; *Conops* (lat.) = ett släkte i familjen stekelflugor (Conopidae); suffixet -oides (lat.) = liknande.

Litteratur

- Ahnlund, H. 1996. Vedinsekter på en sörmländsk aspstubbe. *Entomologisk tidskrift* 117: 137–144.
- Barkemeyer, W. 1994. *Untersuchung zum Vorkommen der Schwebfliegen in Niedersachsen und Bremen (Diptera: Syrphidae)*. Niedersächsisches Landesamt für Ökologie.
- Bartsch, H. 1993. Blomflugor (Diptera: Syrphidae) i Upplands-Bro. Rapport från iakttagelser 1978–1992. in litt.
- Bartsch, H. 1995. *Check List for Swedish Hoverflies*. Järfälla, eget förlag.
- Bartsch, H. 1998. *Rapport om hotklassade och skyddsvärda insekter inom Stockholms kommun*. Järfälla.
- Bartsch, H. 1998. Blomflugor (Syrphidae) i Storstockholmsområdet. Rapport, Järfälla.
- Bartsch, H. 2001. Swedish Province Catalogue for Hoverflies (Diptera, Syrphidae). *Entomologisk tidskrift* 122: 189–
- Bartsch, H., Binkiewicz, E., Klintbjer, A., Rådén, A & Nasibov, E. 2009. *Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Tvåvingar: Blomflugor: Eristalinae & Microdontinae*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Claussen, C. 1985. Zur Kenntnis der Schwebfliegenfauna des Landesteils Schleswig (Diptera, Syrphidae) Nachtrag (1979–1983). Doczkal, D., Schmid, U., Ssyman, A., Stuke, H., Treiber, R., Hauser, M. 1993. Rote Liste der Schwebfliegen (Diptera: Syrphidae) Baden-Württembergs. *Natur und Landschaft* 68: 608–617.
- Kuznetsov, S. Yu. 1993. A checklist of Latvian, Lithuanian and Estonian hover flies (Diptera, Syrphidae). *Dipterological Research* 4: 35–47.
- Rotheray, G.E., Hancock, G. & Maier, C.T. 1998 The larvae of two Ceriana species (Diptera, Syrphidae) breeding in exuded tree sap. *Entomol.Mon.Mag.* 134: 223–228.
- Röder, G. 1990. *Biologie der Schwebfliegen Deutschlands*. Erna Bauer Verlag, Keltern Weiler.
- Sarthou, J-P. & Speight, M.C.D. 1997. Inventaire faunistique des Diptères Syrphidae et Microdontidae du sud-ouest de la France. *Bulletin de la Société entomologique de France* 102: 457–480.
- Speight, M. C. D. 1989. The Council of Europe and the Conservation of Diptera. *Diptera Digest* 2: 3–7.
- Speight, M.C.D. 2000. *Species accounts of European Syrphidae (Diptera): species of the Atlantic, Continental and Northern Regions*. In: Speight, M.C.D., Castella, E., Obrdlik, P. and Ball, S. (eds.) Syrph the Net, the database of European Syrphidae , vol.20. Syrph the Net publications, Dublin.
- Speight, M.C.D. & Castella, E. 2000. *Range and Status data for European Syrphidae (Diptera): species of the Atlantic, Continental & Northern Regions*. In: Speight, M.C.D., Castella, E., Obrdlik, P. and Ball, S.(eds.) Syrph the Net, the database of European Syrphidae , vol. 21, Syrph the Net publications, Dublin.
- Stackelberg, A. A. in Bei - Benko, G. Ya. 1988: *Keys to the Insects of the European Part of the USSR, Volume V, Diptera and Siphonaptera*, Part II: 147.
- Steenis, van J. 1999. *Estonian hoverflies (Diptera: Syrphidae) caught between 5 and 17 August*. Proceedings of the XXIV Nordic congress of Entomology.
- Verlinden, L & Decler, K. 1987. *The Hoverflies (Diptera, Syrphidae) of Belgium and their Faunistics: Frequency, distribution, phenology*. Kon. Belg. Inst. voor Natuurwetenschappen. Brussel.
- Verlinden, L. 1991. *Zweefvliegen (Syrphidae)*. Fauna van België. Kon. Belg. Inst. voor Natuurwetenschappen. Brussel.
- Zetterstedt, J. W. 1843. *Diptera Scandinaviae*. II.
- Zetterstedt, J. W. 1852. *Diptera Scandinaviae*. XI.
- Zetterstedt, J. W. 1855. *Diptera Scandinaviae*. XII.

Författare

Hans Bartsch 2009 (kännetecken, ekologi, utbredning, bearbetad av Ragnar Hall, ArtDatabanken). Rev. Jonas Sandström 2012